

ПОЛІЦЕЙСЬКА ДЕРЖАВА (нім. *Polizei*, від грец. *πολιτεία* – держава, політія) – метафор. кваліфікація політ. режиму, який характеризується репресивними методами управління, детальною регламентацією життя громадян, контролем і наглядом, поліцейським примусом у найжорсткішій формі. Такий режим не допускає будь-якого самовизначення індивіда і сусп. груп, цілком ґрунтується на всеохоплюючій і всепоглинаючій опіці д-ви над особою і сусп. У сучас. політ. практиці політ. режим, відповідний своїми сутнісними ознаками П. д., характеризується переслідуванням представників опозиц. рухів і потенційних учасників опозиц. дій; строгою регламентацією особистого і публічного життя громадян (контроль за місцеперебуванням, перездами, поведінкою); масовими порушеннями таємниці переписки, підслуховуваннями і т. ін.

Практика П. д., досить поширена в абсолютних монархіях 17–18 ст., знайшла своє теор. обґрунтування в ідеології освіченого абсолютизму, прихильники якого, керуючись методол. принципом евдемонізму

(від грец. εὐδαιμονία – щастя), оголосили добробут індивіда і сусп-ва вищою і єдиною метою д-ви. Для досягнення цієї мети д-ва наділялась безмежними повноваженнями. Заради сусп. благополуччя визнавалось можливим і необхідним порушення індив. прав. Саме ж загальне благо визначалося відповідно до суб'єктивних поглядів носія владних повноважень. Евдемонізм, який запозичив з античності глибоку повагу до загального блага, давав теор. виправдання абсолютизму, що визнавався засобом для досягнення сусп. благополуччя.

Теор. думка будувала систему держ. опіки спочатку на теократ., а потім на раціональній основі. Теократ. обґрунтування виходило з уявлення про опіку як про обов'язок влади стосовно Бога. Щодо підданих опіка виступала як безумовне право д-ви, як її владна функція, про виконання якої правителі звітують тільки перед Богом. Таку теорію розробляли в 17 і 18 ст. в Німеччині В. Л. Зекендорф і Г. Ф. Більфінгер.

Раціональне обґрунтування держ. опіки відштовхувалося від теорії природного права і сусп. договору (Т. Гоббс) або ж будувалося на поєднанні деяких раціон. принципів з емпірично даною держ. владою (Г. В. Лейбніц, Х. Вольф, І. Г. Г. Юсті). На думку Т. Гоббса, д-ва, що виникла договірним шляхом, є виразником спільної волі всіх; задля досягнення миру і захисту людини від людини вона одержує повну владу над індивідом. Д-ва керує всіма сторонами життя людини і спрямовує кожного до мети, визначеної владою. Згідно з «практичною філософією» Х. Вольфа для досягнення спільного добробуту і щастя необхідним є застосування природних законів співжиття, які встановлюються розумом і вимагають прагнути досконалості. Знання природних законів марно чекати від темних мас народу, а тому освічений монарх повинен насаджувати природне право всією повнотою своєї влади. Його опіка повинна бути тотальною, скрупульозною і жорсткою. Необхідно робити все для народу, але без участі народу. Могутній правитель веде до щастя слухняний народ. Народу залишається тільки бути впевненим, що його поведуть найкоротшою дорогою. З ім'ям Х. Вольфа і його послідовника І. Г. Г. Юсті пов'язаний початок розвитку науки управління (поліції, як її називали в ті часи). Сама ж назва П. д., поліцейзму стала синонімом пригноблення особи і сусп-ва.

Подальші теор. пошуки шляхів досягнення спільного блага, а також практика державно-правового будівництва в ряді країн показала, що на принципах евдемонізму може будуватися не тільки виправдання влади однієї особи, а й обґрунтування необмеженого панування більшості.

Див. також *Держава*.

В. І. Тимошенко.